

1597, hvor tilbagereisen til Kraków påbegyndtes. Regnskabsbogen er ført af en vis Jan Gębczyński, der havde det daglige opsyn med den unge Stanisław og hans rejse- og studiekammerat, Mstowski. Den dækker henreisen over Praha og opholdet i München med de faste udgifter til de forskellige værter og giver et indblik i skoletilværelsen på jesuiterkollegiet, den ærefulde optagelse i Marie-kongregationen, traktering af besøgende jesuiterfædre og har en hyppigt tilbagevendende lille udgift til drengen, der skrev tyske »argumenter«; bogindkøbene specificeres. Også Stanisław's ikke-boglige uddannelse sørgedes der for, ved rideundervisning (der købtes en hest og antoges en speciel »kawalkator«), ved forskellige udflugter og valfarter samt selskabelighed. Således havde man 12. marts 1596 besøg af en »fornem«, desværre unavngiven svensker samt nogle bekendte fra det bayerske hof. De samlede udgifter blev 4921 polske gylden (złoty), d.v.s. ca. 4100 daler, en ganske betragtelig sum. Deraf blev henved 60 % brugt til bolig og ernæring, medens godt 25 % blev brugt til påklædning. Beløbet er ca. 50 % højere end tilsvarende danske udgifter; den gennemsnitlige årlige bekostning ved adelens studier i udlandet var nemlig iflg. Svend Aage Hansens udregninger (Adelsvældens grundlag, 1964, s. 126) ca. 1100 rigsdaler.

Udgiverne har forsynet regnskabet med en udførlig kulturhistorisk indledning, hvor vi bl.a. får præsenteret familien Lubomirski. Faderen Sebastian (o. 1545–1613), der havde studeret i Leipzig, lagde grundlaget for den store velstand ved hensynsløst at udnytte forpagtede saltminer i Wieliczka og Bochnia, ja, han grundlagde ovenikøbet en privat saltmine, som kongen derefter måtte frakøbe ham. Samtidig forøgede han kraftigt sine landbesiddelser, og han opnåede 1595 en kejserlig grevetitel. De store indkomster gjorde Sebastian Lubomirski til en mand, som selv kongen, Sigismund III, søgte at stå sig godt med.

Stanisław fortsatte i faderens spor. På et tidspunkt havde han, efter eget udsagn, årlige indtægter på 600.000 polske złoty, og vægten af hans sølvtøj opgjordes 1642 til 500 kg. Han fik høje militære og civile embeder og var i sine senere år, hvor han omgivet af et stort hof mest holdt sig hjemme i Wiśnicz, den ledende magnat i Sydvest-Polen.

De to udgivere har med stor omhu kommenteret regnskabet, der i øvrigt også typografisk fremtræder smukt.

JØRGEN STEEN JENSEN

PIERRE JEANNIN: L'Europe du Nord-Ouest et du Nord aux XVIIe et XVIIIe siècles. Nouvelle Clio T. 34. Paris, Presses universitaires de France, 1969. 420 s. 28 F.

I serien Nouvelle Clio er udkommet et bind, som i særlig grad fortjener opmærksomhed, idet det dækker Skandinavien, England og Nederlandene i det 17. og 18. årh. Forfatteren, Pierre Jeannin, er Directeur d'études ved l'École Pratique des Hautes Études; af hans tidligere arbejder er der grund til at nævne den dybtgående undersøgelse af Øresundstoldregnskaberne og deres udnyttelse (Revue Historique 1964).

Som i seriens andre bind indledes bogen med to bibliografiske afsnit: »Les sources et les instruments de travail« samt »les travaux«. Begge er naturligvis stærkt selektive, men er alligevel af meget høj kvalitet med rammende, kort-

fattede annoteringer og absolut up-to-date med hovedvægten på nyere hjælpemidler og litteratur, hvorunder også den spredte tidsskriftlitteratur er medtaget. Blandt hjælpemidlerne til Danmarks historie kan det dog undre, at et værk som *Bibliotheca Danica* ikke er nævnt.

Bogens andet afsnit »L'État des connaissances« giver en skildring af perioden dels i hele regionen og dels i dens enkelte lande. Specielt de kapitler, hvor forfatteren sammenligner udviklingen i de forskellige lande, giver mange nye og undertiden overraskende perspektiver. Emnets geografiske afgrænsning har mange fordele. De behandlede lande viser mange fælles træk i denne periode, men som enhver regional afgrænsning har også denne sine svagheder. For ganske vist er »Nordsøen sted for handelsmæssig og undertiden militær konkurrence naboerne imellem« (s. 67), men en væsentlig del af denne konkurrence udspilles dog i Østersøområdet, som kun behandles ganske perifert i bogen.

De godt 200 sider, der er blevet afsat til dette afsnit, har naturligvis ikke tilladt nogen tilfredsstillende gennemgang i traditionel forstand. Jeannin har da også helt udeladt den almindelige politiske og økonomiske historie og koncentrerer sig om en analyse af de økonomiske funktioner, samfundsstrukturer og politiske systemer. Det forudsættes altså, at læserne i forvejen behersker den almindelige historie, og man kan nok tvivle på, at franske studerende, som bogen især henvender sig til, i de eksisterende fremstillinger på vesteuropæiske sprog af Skandinaviens historie kan erhverve tilstrækkelig baggrund til at få noget ud af Jeannins analyser. Således behandles et så centralt punkt i Danmarks historie som statsomvæltningen i 1660 på kun 7 linier, som dog i telegramstil er meget rammende.

Bogens mest interessante del er utvivlsomt det sidste afsnit: »Débats d'interprétation et orientations de recherche«. Egentlige forskningsoversigter er kapitlerne om den engelske revolution i det 17. årh., Nederlandenes nedgang i det 18. årh., og »Les changes de l'empire« i Sveriges historie, der viser forfatterens dybe indsigt i den faglige litteratur om perioden på samtlige berørte landes sprog. Udtryk for mere personlig forskning og stillingtagen er derimod bogens to sidste kapitler: om demografi, levestandard og beskæftigelse samt »Mécanismes conjoncturels et structures différenciées«. I dette afsnit diskuteres mange af de problemer, som debatten om det 17. århundredes krise har rejst (jvf. Niels Steensgaard i HT 12 rk. IV, s. 475-504), og i sidste kapitel kritiserer Jeannin især franske historikers anvendelse af konjunkturbegrebet ved på basis af prisbevægelser alene at beskrive hele den økonomiske aktivitet i korte og lange cykler.

Jeannin har med sin bog frembragt ikke blot en værdifuld bibliografisk håndbog men også en god orientering om de sidste årtiers forskning specielt indenfor det 17.-18. årh.s økonomiske og sociale historie.

KARL-ERIK FRANDSEN

ROLF VALLERÖ: Svensk handels- och sjöfartsstatistik 1637-1813. En tillkomst-historisk undersökning. Urval. Skriftserie utgiven av Statistiska Centralbyrån. Nummer 1. Stockholm 1969. 145 s. Ill. Med et engelsk resumé. 22 sv. kr.

Som det andetsteds i dette hæfte (s. 254) anmeldte værk, Staffan Högberg: *Utrikes-handel och sjöfart på 1700-talet*, er det foreliggende blevet til under professor Ernst